

Životní podmínky 2018

Šetření Životní podmínky

Výběrové šetření s názvem *Životní podmínky* probíhá v České republice od roku 2005 jako národní verze evropského statistického šetření EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions). Poskytuje informace o životní úrovni českých domácností. Životní podmínky domácností, včetně jejich příjmové a sociální situace se zjišťují v každém státě Evropské unie a dále ve Švýcarsku, Norsku, na Islandu a také v Turecku, Makedonii a Srbsku. U jednotlivých členů vybrané domácnosti se zjišťují údaje o jejich věku, vzdělání, ekonomické aktivitě, zdravotním stavu a příjmech. Šetření pokrývá i další oblasti životních podmínek domácností, jako jsou materiální podmínky domácnosti či kvalita bydlení. Šetření *Životní podmínky* každoročně zahrnuje také tematický modul s určitým okruhem otázek, který se zaměřuje na jednu z oblastí souvisejících se životními podmínkami osob a domácností. V roce 2018 se modul týkal tématu „well-being“, což představuje zejména subjektivní spokojenost člověka v různých oblastech jeho života.

Příjmy domácností

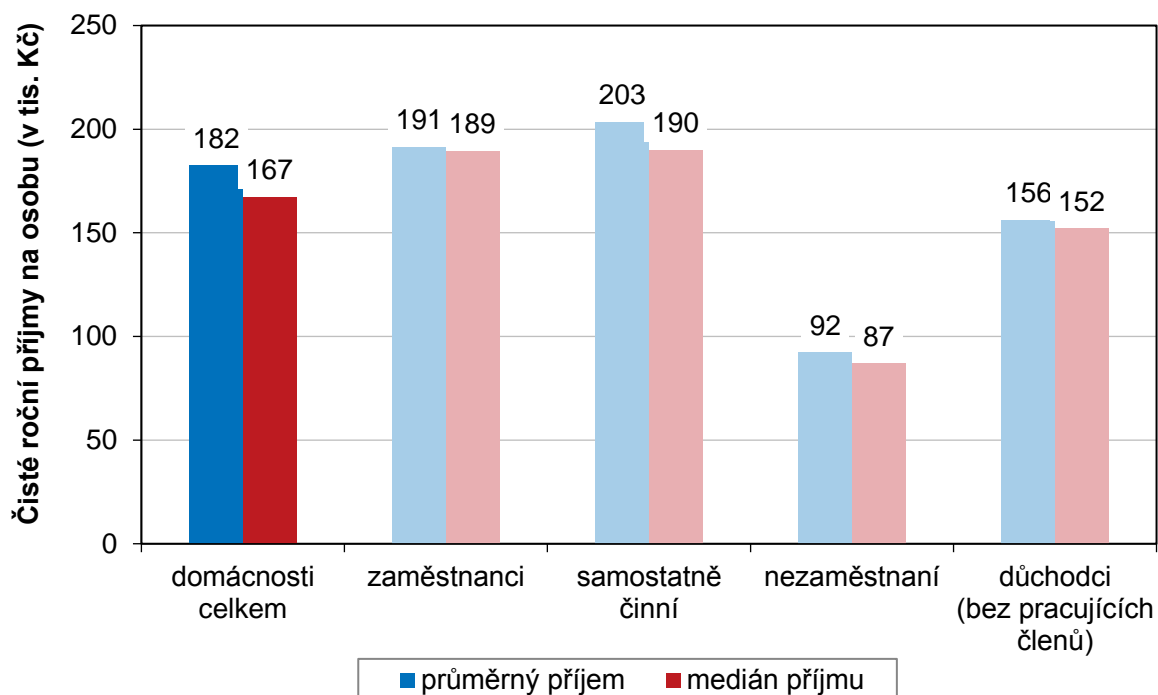
Ukazatelem příjmové situace domácností je v šetření *Životní podmínky* čistý peněžní příjem domácnosti, který zahrnuje různé typy příjmů, jako jsou příjmy ze zaměstnání, z podnikání či jiné samostatně výdělečné činnosti, příjmy z dalších zaměstnání a vedlejších činností, dále zahrnuje důchody a sociální dávky, příjmy z pronájmu a z finančních aktiv. Patří sem rovněž přijaté výživné a finanční podpora od jiných domácností. Celkový příjem domácnosti je přepočten na každou osobu v domácnosti, čímž je zohledněn počet jejích členů.

Příjmová situace domácností se zlepšila

Výsledky šetření z roku 2018 zachycují příjmovou situaci za předchozí kalendářní rok, tj. za rok 2017. V tomto roce dosáhl průměrný čistý peněžní příjem domácnosti na osobu 182,4 tisíce Kč, medián příjmů činil 167,3 tisíce Kč. Oproti roku 2016 vzrostl průměr meziročně o 10 200 Kč, což představuje nominální nárůst o 6,0 %, reálně pak o 3,5 %. Měsíční průměr činil 15 204 Kč.

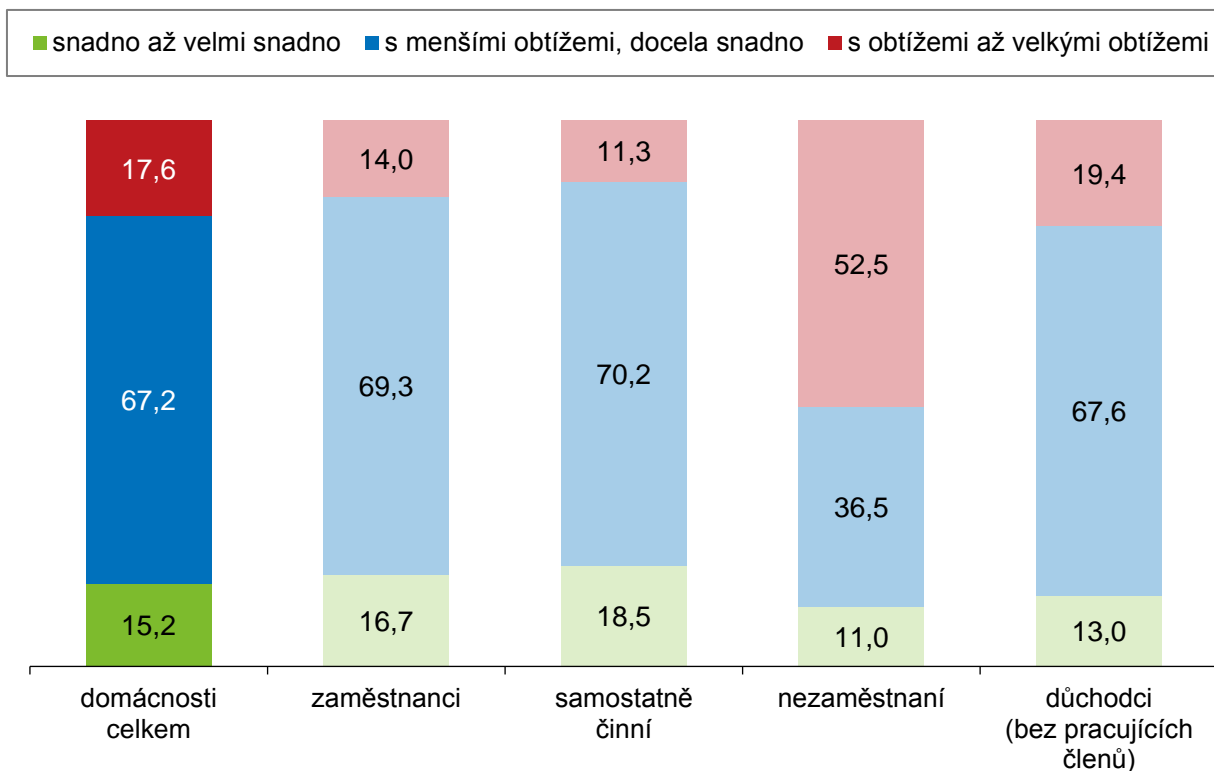
Rozdíly mezi příjmy domácností nejsou výrazné, což ukazuje porovnání průměrného a mediánového příjmu. Týká se to zejména domácností, kde osoba v čele je zaměstnanec nebo nepracující důchodce. Naopak větší rozdíly byly zaznamenány u domácností samostatně činných osob. Průměrný čistý peněžní příjem domácností nezaměstnaných činí jen polovinu celorepublikového průměru. Zde je průměr na osobu pouhých 7 700 Kč za měsíc.

Graf 1: Průměr a medián ročních čistých peněžních příjmů domácností na osobu v roce 2017 podle ekonomické aktivity osoby v čele

Pozitivní trend vývoje příjmové úrovně domácností v ČR je doprovázen klesajícím podílem těch, které uvedly, že vycházejí se svými příjmy s obtížemi až velkými obtížemi (meziročně o 5,6 p.b.). Z hlediska složení domácností vycházejí s příjmy nejhůře domácnosti tvořené samotným rodičem s jedním či více dětmi a osamělé ženy důchodkyně.

Graf 2: Jak domácnosti vycházely se svými příjmy v roce 2018 podle ekonomické aktivity osoby v čele

Hranice ohrožení příjmovou chudobou v roce 2018

Míra ohrožení příjmovou chudobou udává podíl osob v domácnostech, které nedosahují svými příjmy na stanovenou hranici příjmů. Hranice ohrožení příjmovou chudobou je odvozena z příjmového rozdělení v dané zemi a je definována jako 60 % mediánu čistého národního ekvivalizovaného¹ disponibilního příjmu. V roce 2018 činila tato hranice 11 963 Kč/měsíc. Tato částka představuje hranici pro domácnost jednotlivce. Oproti předchozímu roku se vlivem růstu příjmů zvýšila hranice ohrožení příjmovou chudobou o 770 Kč/měsíc. Při hodnocení rizika příjmové chudoby celé domácnosti je nutno zohlednit velikost a strukturu dané domácnosti.

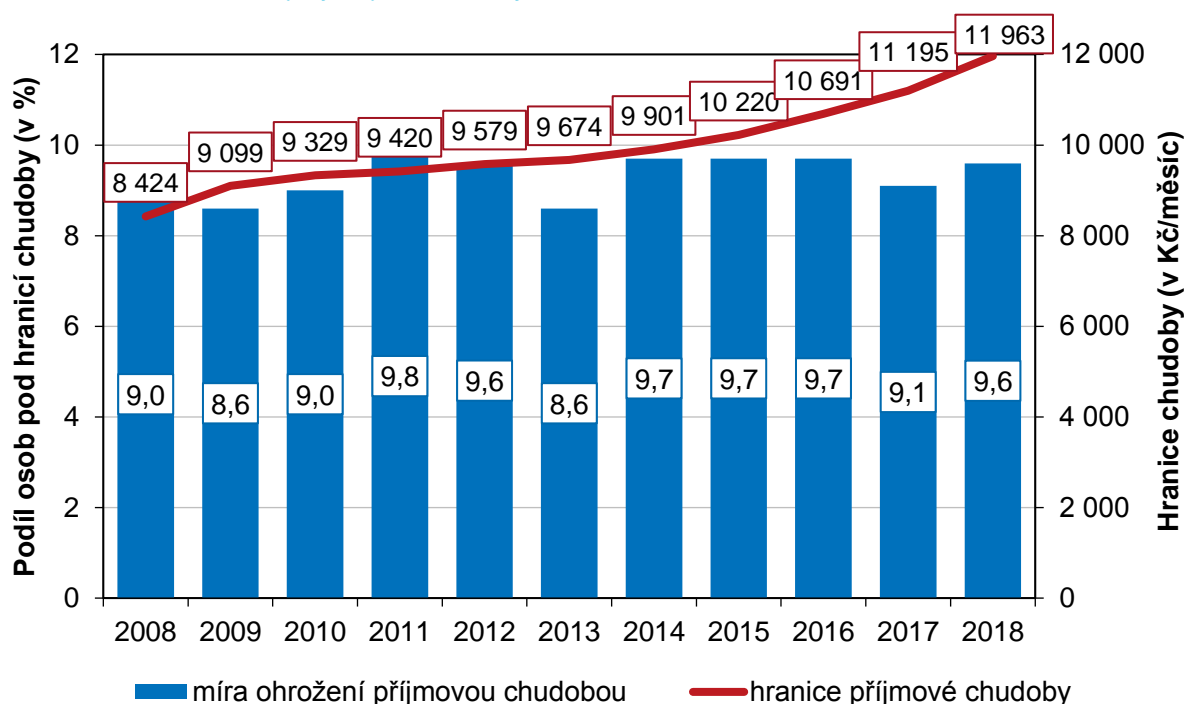
Tabulka 1: Měsíční hranice ohrožení příjmovou chudobou pro vybrané složení domácnosti v roce 2018

Jednotlivec	11 963 Kč
Dvě dospělé osoby	17 944 Kč
Rodič s dítětem do 13 let	15 552 Kč
Rodič se dvěma dětmi staršími 13 let	23 926 Kč
Rodiče s dítětem do 13 let	21 533 Kč
Rodiče se dvěma dětmi do 13 let	25 122 Kč
Rodiče se třemi dětmi – jedním do 13 let, dvěma staršími 13 let	33 496 Kč

Míra ohrožení příjmovou chudobou se dlouhodobě pohybuje mezi 9-10 %

Zatímco peněžní příjmy domácností v průběhu let postupně rostou, samotná míra ohrožení příjmovou chudobou stále osciluje v rozmezí 9-10 procent. V roce 2018 dosáhla tato míra ohrožení příjmovou chudobou hodnoty 9,6 % a týká se tak přibližně každého jedenáctého obyvatele České republiky.

Graf 3: Vývoj míry ohrožení příjmovou chudobou v ČR za poslední období

¹ Zohledňuje rozdílné složení vícečlenných domácností.

Míra materiální deprivace v roce 2018

Indikátor míry materiální deprivace udává podíl osob, jejichž domácnosti si nemohou z finančních důvodů dovolit čtyři a více z devíti níže uvedených položek. Míra materiální deprivace v České republice má od roku 2014 klesající tendenci. V roce 2018 poklesla až na úroveň 2,8 %, což ve srovnání s předcházejícím rokem znamená snížení o 0,9 procentního bodu.

Tabulka 2: Podíl osob v domácnostech, které si v roce 2018 nemohly dovolit z finančních důvodů danou položku

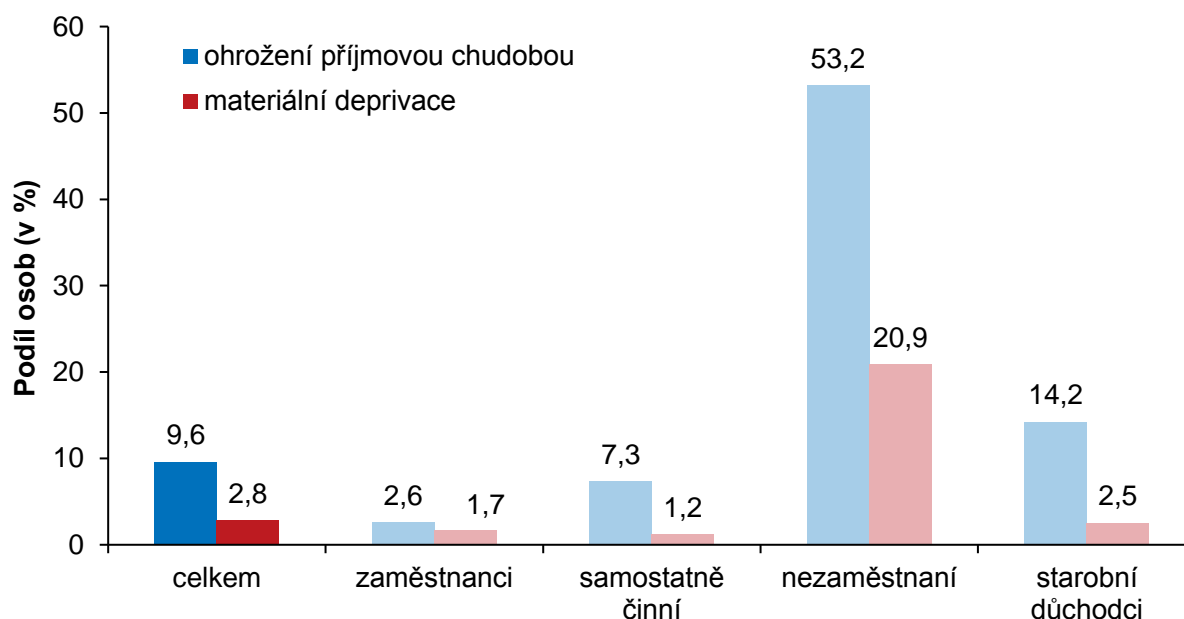
Neočekávaný výdaj ve výši 10 700 Kč	23,7 %
Týdenní dovolená	20,7 %
Automobil	6,4 %
Jíst maso obden	5,3 %
Platit včas různé pravidelné platby a splátky	3,0 %
Dostatečně vytápěný byt	2,7 %
Pračka, televizor, telefon	méně než 0,2 %

Nejčastěji si domácnosti nemohly dovolit zaplatit neočekávaný výdaj ve výši 10 700 Kč a týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti. Neočekávaný výdaj si nemohlo dovolit uhradit 23,7 % populace a týdenní dovolenou zhruba pětina populace. Přitom však těmto problémům čelí stále méně lidí.

Mezi nejvíce ohrožené příjmovou chudobou a materiální deprivací se řadí domácnosti nezaměstnaných

Míra ohrožení příjmovou chudobou i míra materiální deprivace se výrazně liší podle ekonomické aktivity domácnosti. Nejvíce jsou ohroženy domácnosti nezaměstnaných, mezi nimiž je více než polovina ohrožena příjmovou chudobou a pětina z nich je materiálně deprivována. Podle složení domácností jsou nejohroženější skupinou u obou ukazatelů domácnosti tvořené samotným rodičem s jedním či více dětmi a jednotlivci ve věku 65 let a starší, a to převážně ženy.

Graf 4: Míra ohrožení příjmovou chudobou a materiální deprivace v roce 2018 podle ekonomické aktivity

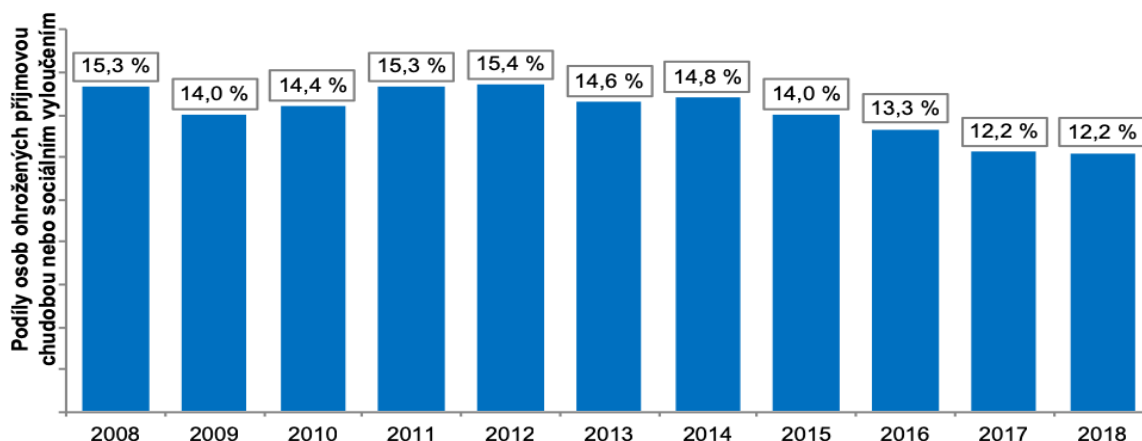

Souhrnný indikátor ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením v roce 2018

Souhrnný evropský indikátor sociálního vyloučení udává podíl osob, které jsou ohroženy alespoň jedním aspektem sociálního vyloučení, mezi které se řadí celkem tři ukazatele: ohrožení příjmovou chudobou, materiální deprivace a nízká pracovní intenzita². Hodnota této míry ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením v roce 2018 zůstala stejná jako v předchozím roce, a to na úrovni 12,2 %.

Souhrnný indikátor sociálního vyloučení v roce 2018 zůstal na loňské hodnotě 12,2 %

Graf 5: Vývoj míry ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením v ČR za poslední období

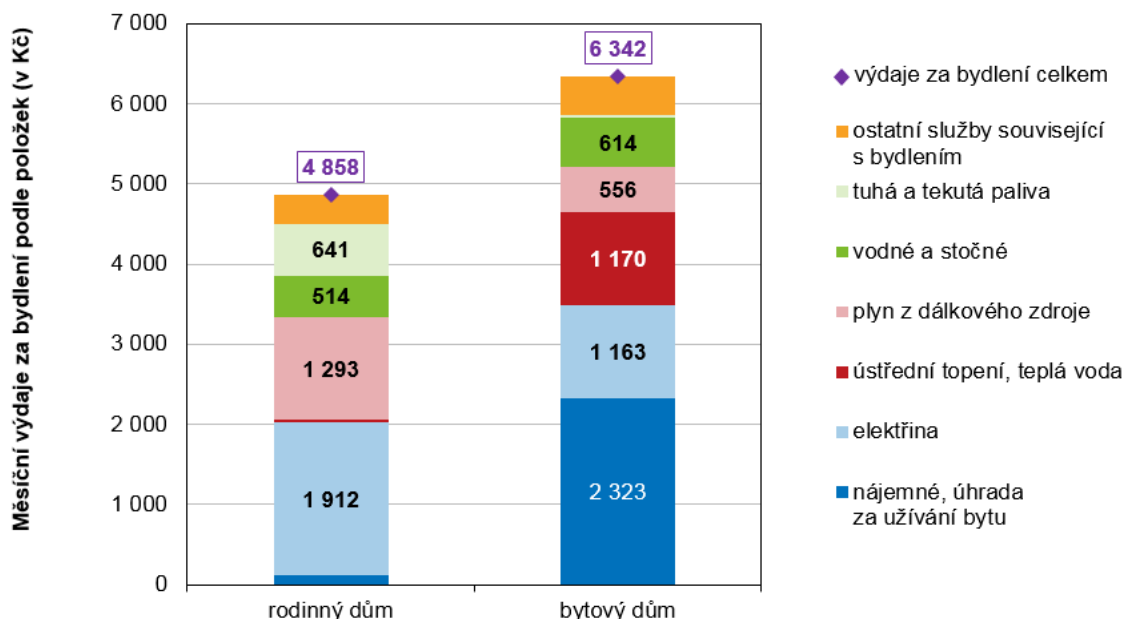
Pravidelné výdaje za bydlení

V šetření Životní podmínky se zjišťují rovněž pravidelné měsíční výdaje za bydlení jakožto prakticky nejvýznamnější položka v rodinném rozpočtu. Celkové výdaje za bydlení zjištěné na jaře roku 2018 činily v průměru 5 706 Kč měsíčně na domácnost. V těchto výdajích je zahrnuto nájemné (v pronajatých bytech) resp. úhrada za užívání bytu (v bytech v osobním vlastnictví a družstevních bytech), platby za dodávky energií (elektrina, plyn, teplo a teplá voda), vodné a stočné, odvoz odpadků, paliva a ostatní služby spojené s bydlením, naopak nejsou zahrnuty náklady na pořízení bydlení, případné splátky hypotéky či úvěru na dům/byt ani náklady na údržbu či rekonstrukce. Výdaje za bydlení se významně liší podle toho, zda domácnost žije ve vlastním (rodinném) domě anebo v bytě v bytovém domě, bez ohledu na právní formu užívání tohoto bytu. Bydlení v rodinném domě vyšlo z hlediska průměrných vynaložených nákladů (4 858 Kč měsíčně) o více než čtvrtinu levněji než v bytovém domě, jelikož domácnosti žijící v bytech utratily v průměru 6 342 Kč měsíčně.

V **rodinných domech** žije dlouhodobě necelých 40 % domácností. V roce 2018 nejvíce zaplatily za elektřinu a plyn, dohromady téměř 2/3 z měsíčních nákladů na bydlení, ale významné u nich byly též výdaje za paliva. Oproti tomu v **bytových domech** (bez ohledu na právní formu užívání) připadla více než třetina podílu za nájemné resp. úhradu za užívání bytu a přibližně stejný podíl za elektrickou energii a teplo. Na přelomu tisíciletí se po několik let převáděly původně družstevní byty do osobního vlastnictví, v poslední dekádě se struktura bydlení podle právní formy užívání již stabilizovala. V bytech v osobním vlastnictví žije zhruba 29 % domácností a bydlení v nájmu se týká bezmála pětiny domácností.

² Míra nízké pracovní intenzity udává podíl osob žijících v domácnostech, kde je nízké zapojení osob v produktivním věku do pracovního procesu. Hranicí je odpracování 20 % celkové kapacity času osob ve věku 18–59 let kromě studentů.

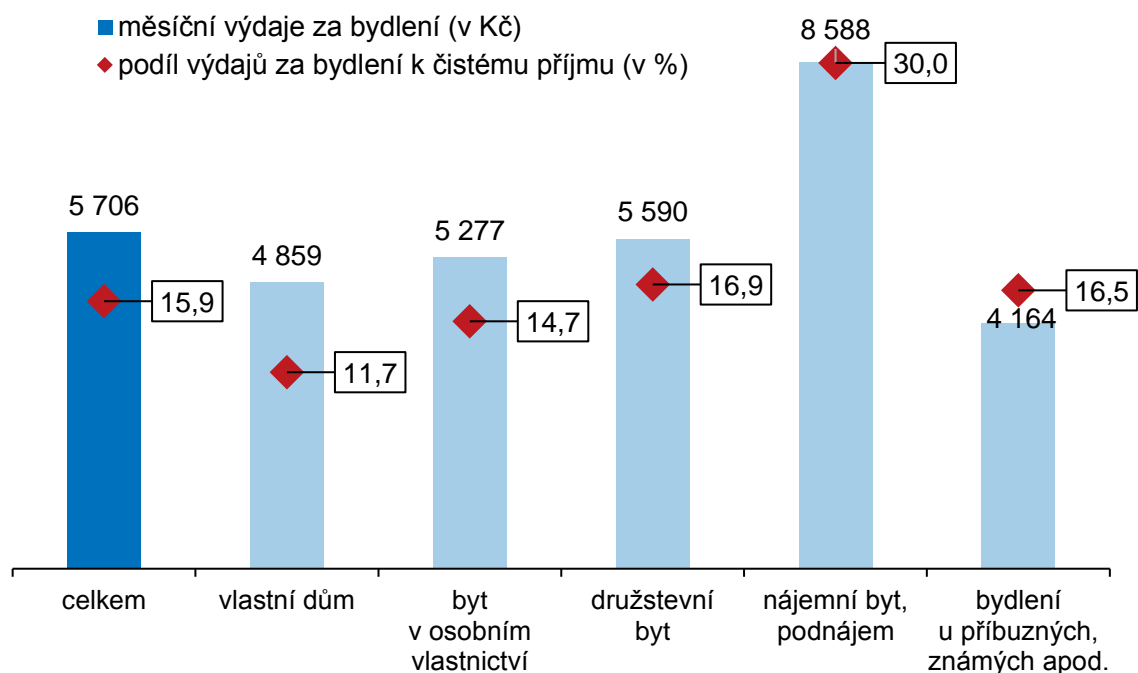
Graf 6: Struktura výdajů za bydlení podle druhu domu

Výdaje za bydlení ve vztahu k příjmům

Z hlediska životních podmínek domácností má lepší vypovídací schopnost ukazatel poměřující výdaje za bydlení ve vztahu k příjmům. Podíl z čistých peněžních příjmů, který domácnosti vynakládaly na bydlení, se během posledních 5 let postupně snižoval, neboť příjmy domácností rostly v průměru rychleji než jejich výdaje za bydlení. Podle výsledků šetření v roce 2018 tento podíl činil průměrně 15,9 %, nicméně mezi jednotlivými typy domácností nelze pominout významné rozdíly, které se odvíjejí zejména od počtu členů domácnosti a toho, zda žijí ve vlastním nebo pronajatém bytě.

Graf 7: Výdaje za bydlení podle právní formy užívání

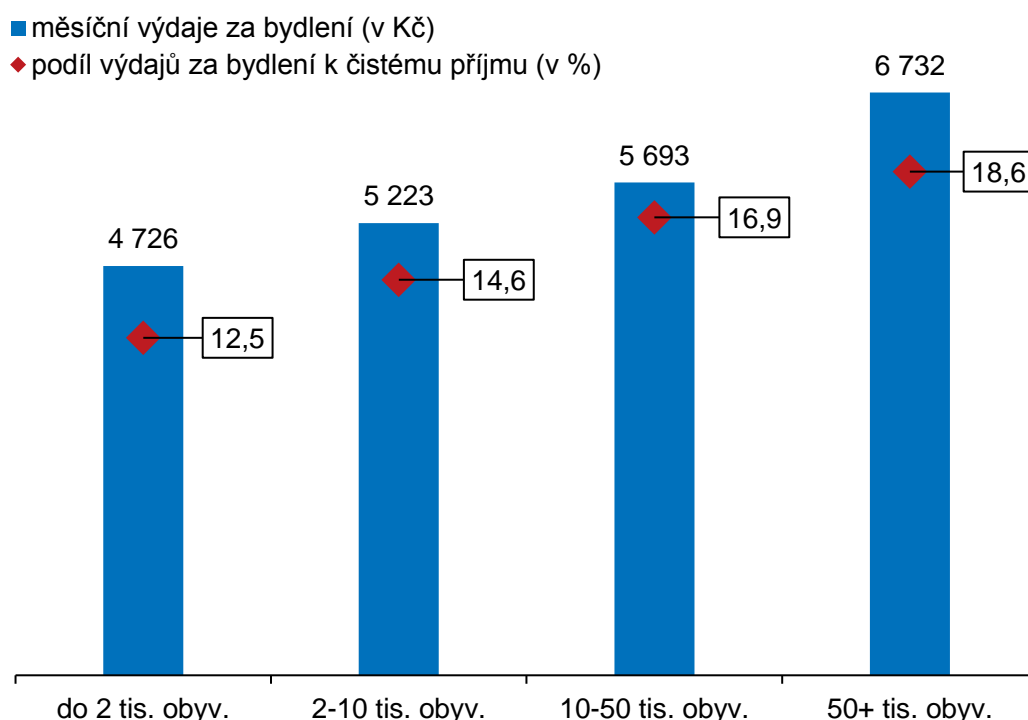
U domácností tvořených jedním rodičem s dětmi dosahují průměrné měsíční výdaje za bydlení bezmála 7 tisíc Kč, což vzhledem k nižším příjmům znamená poměr 26,7 % z jejich příjmů. Jednotlivci žijící v malometrážních bytech sice platí za bydlení obecně méně než je průměr, avšak poměr těchto výdajů vůči jejich čistým příjmům dosahuje např. u osob starších 65 let až 30 %.

S pozitivním trendem vývoje poměru výdajů za bydlení k příjmům souvisí i zlepšení vnímání těchto výdajů jakožto zátěže rodinného rozpočtu. Zatímco v roce 2017 vnímalo náklady na bydlení jako velkou zátěž 21,7 % domácností, v roce 2018 jen 18,9 % domácností. Podíl domácností, které nepovažovaly náklady na bydlení za zátěž, nepatrně vzrostl na 11,4 %. Naproti tomu více než čtvrtina jednotlivců starších 65 let a 37,5 % samoživitelů s dětmi považuje své náklady na bydlení za zátěž.

Prakticky desetina českých domácností (440 tis.) platí za bydlení a energie více než 40 % ze svých disponibilních příjmů. Necelé dvě třetiny z nich (285 tis.) bydlí v pronajatém bytě a z toho téměř tři čtvrtiny jsou samostatně žijící důchodkyně (205 tis.).

Příjmy domácností bydlících ve velkých městech jsou v průměru vyšší. Se zmenšující se velikostí obce příjmy klesají, přičemž náklady na bydlení se snižují ještě strměji. V malých obcích žije větší část domácností v rodinných domech, kde je bydlení „levnější“. Čím je tedy obec větší, tím je podíl nákladů na bydlení vzhledem k příjmům domácností vyšší.

Graf 8: Podíl výdajů za bydlení na příjmech podle velikosti obce

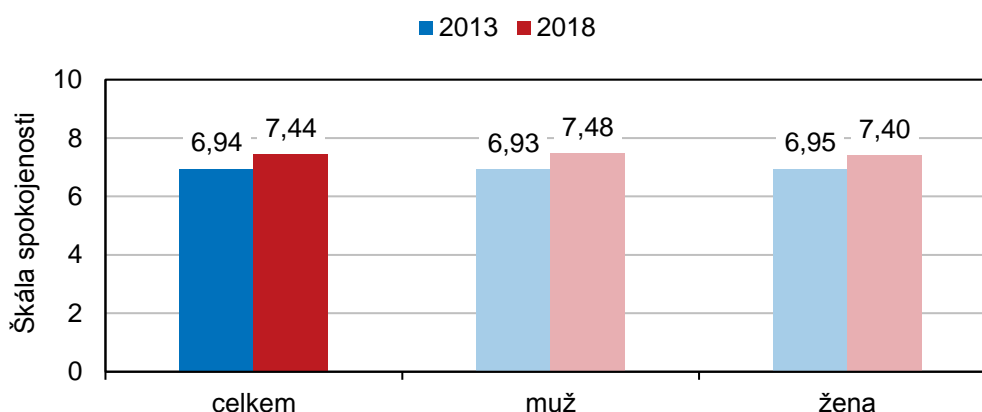

Tematický modul roku 2018

V roce 2018 byla tématem modulových otázek v rámci šetření Životní podmínky oblast spokojenosti se životem, tzv. well-being. Respondenti měli subjektivně zhodnotit svou aktuální životní situaci co do vnitřních pocitů pohody, spokojenosti, štěstí, či naopak neklidu, osamělosti, vyloučení. Rovněž posuzovali spokojenost s různými oblastmi života (zaměstnání, volný čas, finance) a kromě pocitů a nálad v posledních 4 týdnech se vyjadřovali i k osobním vztahům, důvěře k neznámým lidem a očekáváním do budoucna. Spokojenost, jak celková, tak i s jednotlivými oblastmi života, byla hodnocena na škále od 0 do 10, kdy 0 značí úplnou nespokojenost a 10 naprostou spokojenost.

Celková spokojenost se životem roste

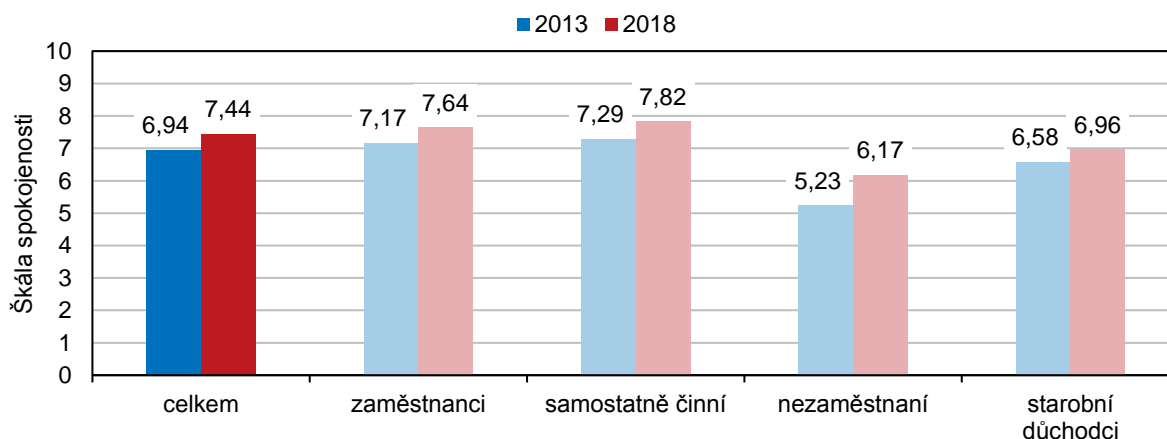
Graf 9: Celková spokojenost podle pohlaví v letech 2013 a 2018

Hodnocení celkové spokojenosti se životem se podle pohlaví téměř nelišilo, muži průměrně dávali známku 7,5 a ženy pak 7,4. Oproti poslednímu zjišťování v roce 2013 je patrný nárůst celkové spokojenosti o půl hodnotícího stupně (z 6,9 na 7,4). Horší známku než 5, která znamená neutrální postoj ke spokojenosti, uvedla každá dvacátá osoba. Absolutní nespokojenost projevilo pouze 0,5 % hodnotitelů, naopak zcela spokojených se známkou 10 bylo 13 %.

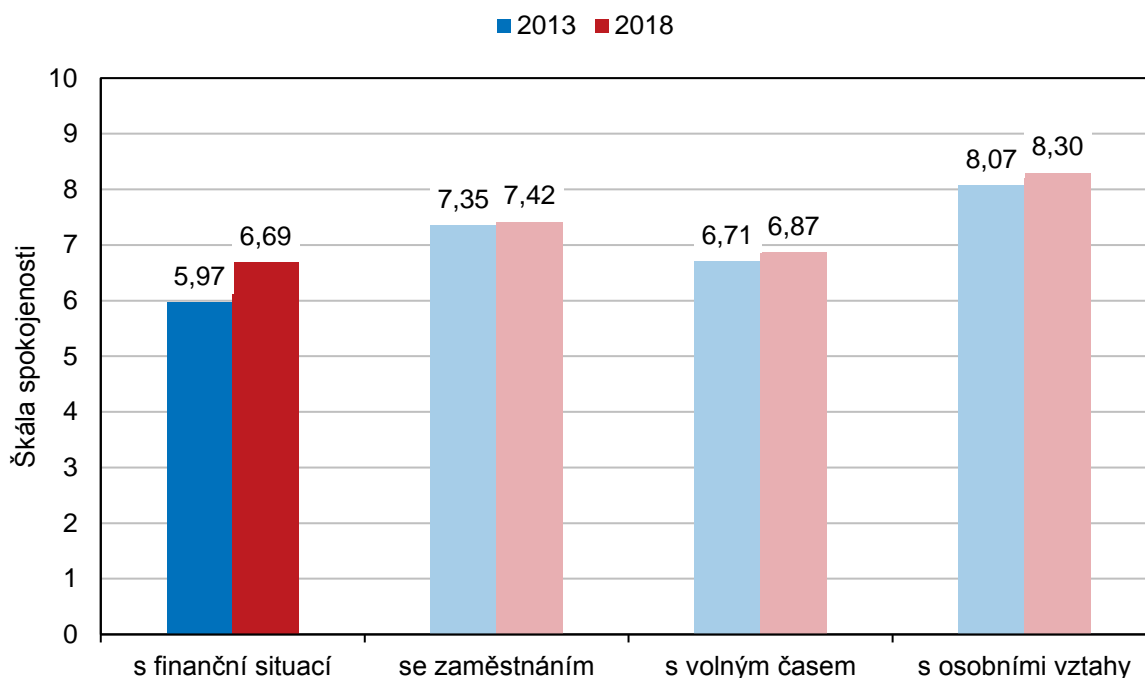
Při rozdělení podle ekonomické aktivity se ukázalo, že nejméně spokojenou skupinou v roce 2018 byli nezaměstnaní s průměrnou známkou 6,3 a následovali starobní důchodci, jejichž průměrná známka byla 7,0. Nad průměrem spokojenosti zůstávají i při srovnání se stavem před pěti lety zaměstnaní a podnikatelé. Vůbec nejspokojenější skupinou obyvatelstva jsou podle průměrných známek studenti (8,3).

Graf 10: Spokojenost podle ekonomické aktivity v letech 2013 a 2018

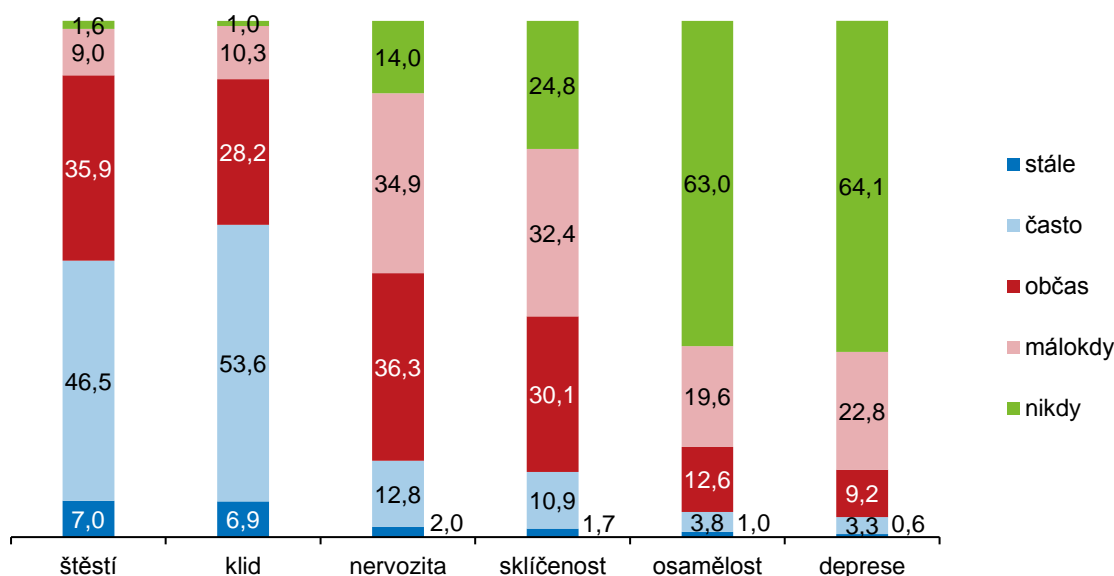
Při hodnocení různých oblastí života osoby vyjádřily nejmenší spokojenost s finanční situací své domácnosti (6,7), méně spokojeni jsou rovněž s množstvím - nikoli využitím - času, který mají na činnosti, které je baví. Nejvyšší známky spokojenosti (průměrně 8,3) udělili obyvatelé České republiky osobním vztahům v rodině, s přáteli či se sousedy.

Graf 11: Hodnocení spokojenosti s vybranými oblastmi života v letech 2013 a 2018

Více než polovinu respondentů v průběhu posledních čtyř týdnů před datem rozhovoru provázely pocity stálého nebo častého klidu a štěstí. Naopak zhruba desetina z nich takové stavy téměř nepoznala. Padesát procent osob přiznává nervozitu, třetina osob připustila zcela negativní pocity, jako jsou osamělost či deprese.

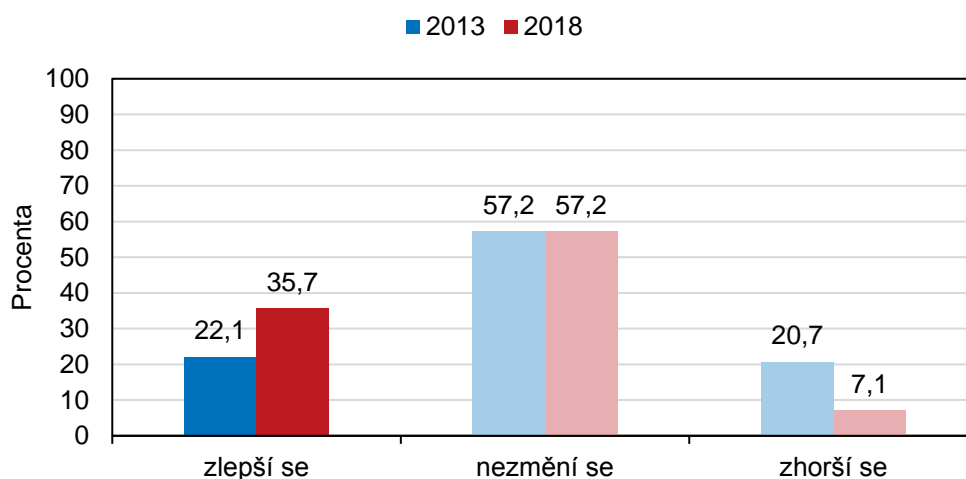
Graf 12: Pocity v posledních 4 týdnech – podíly osob

O materiální pomoc (finanční hotovost, půjčku, potraviny či zboží) by své okolí mohlo požádat 93 % dotázaných, o výpomoc při určité činnosti, v domácnosti, na zahradě, při nemoci apod. by mohlo požádat 96 % respondentů. Stejně procento osob má někoho, komu se může svěřit se svými osobními záležitostmi.

Vyhlídky do budoucnosti spatřuje více než třetina osob jako optimistické. Téměř dvě třetiny respondentů uvedly, že neočekávají v dalším roce žádnou změnu. Naopak pouze 7 % dotázaných uvedlo, že předpokládají zhoršení své celkové životní situace. V této oblasti se výsledek nejvíce odlišuje od stavu v roce 2013, kdy negativní vyhlídky zmínilo přes 20 % osob.

Graf 13: Předpoklad vývoje životní situace v letech 2013 a 2018

Publikace s výsledky šetření *Životní podmínky 2018* je dostupná na webových stránkách ČSÚ:

<https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-kf03f95ff5>

Kontakt:

Ing. Jiří Pekárek, odbor šetření v domácnostech ČSÚ
tel.: 274 05 2522, e-mail: jiri.pekarek@czso.cz

RNDr. Simona Měřinská, odbor šetření v domácnostech ČSÚ
tel.: 274 05 2345, e-mail: simona.merinska@czso.cz